

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

น้ำมันและผลิตภัณฑ์น้ำมันนับว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ของประเทศและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจตามภาคต่าง ๆ นั้นจำเป็นที่จะต้องใช้พลังงานเพิ่มขึ้นด้วย และส่วนใหญ่มีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์น้ำมันเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการคมนาคมและการขนส่งซึ่งเป็นภาคก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากที่สุด แม้ว่าการจัดหาน้ำมันจะสามารถหาได้จากแหล่งภายในประเทศที่สำคัญ อาทิ จากแหล่งสิริกิติ์ แหล่งฝาง เป็นต้น แต่ปริมาณที่ได้ยังไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ทำให้ต้องมีการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศในปริมาณที่สูงมาก และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด โดยการจัดน้ำมันจากแหล่งต่างประเทศที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง กลุ่มประเทศอาเซียน และกลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก เป็นต้น

ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา สัดส่วนการใช้พลังงานต่อมูลค่ารวมของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วมีแนวโน้มลดลง เมื่อพิจารณาค่าความยืดหยุ่นการใช้พลังงาน (Energy elasticity) จากสัดส่วนอัตราการเจริญเติบโตของการใช้พลังงานต่ออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงเดียวกัน พบว่าประเทศไทยมีค่าความยืดหยุ่นพลังงานเท่ากับ 1.4: 1 (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2547)

จากตัวเลขดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปริมาณการใช้พลังงานของไทย มีความสัมพันธ์กับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยเฉพาะพลังงานประเภทน้ำมันเชื้อเพลิงซึ่งจากในอดีตจนถึงปัจจุบันอัตราการเติบโตของการใช้พลังงานมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภาคการคมนาคมและการขนส่ง ซึ่งมีสัดส่วนการใช้พลังงานที่ร้อยละ 37 และร้อยละ 36 ตามลำดับของปริมาณการใช้พลังงานในประเทศ (วารสารนโยบายพลังงานปี, 2547) และจากรายงานภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี 2546 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ขยายตัวที่ร้อยละ 6.7 (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) โดยมีปัจจัยสำคัญจากการขยายตัวในภาคการลงทุนของภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งการบริโภคภายในประเทศที่ขยายตัว

สูงขึ้น ซึ่งได้ส่งผลให้ความต้องการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ของประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.2 เมื่อเทียบกับปี 2545 โดยที่การผลิตน้ำมันดิบของปี 2546 เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 27.5 โดยปริมาณการผลิตอยู่ที่ระดับ 96 พันบาร์เรลต่อวัน

ตารางที่ 1 การใช้ การผลิต และการนำเข้าพลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้น

(หน่วย: เทียบเท่าพันบาร์เรลน้ำมันดิบ/วัน)

	2544	2545	2546	2547	2548	เปลี่ยนแปลง %	
						2547	2548
ปริมาณการใช้	1,203.3	1,286.6	1,361.1	1,453.6	1,521.5	7.6	4.7
ปริมาณการผลิต	594.4	631.4	671.7	677.9	736.1	1.0	8.6
การนำเข้าสุทธิ	754.7	796.0	878.5	991.0	979.9	14.0	-1.1
การเปลี่ยนแปลงสต็อก	38.0	47.5	-6.1	-29.5	-11.6	-	-
การใช้ที่ไม่เป็นพลังงาน (Non-Energy use)	107.6	150.8	218.7	226.8	218.4	-	-
การนำเข้า/การใช้ (%)	63.0	62.0	65.0	68.0	64.0	-	-
อัตราการขยายตัวของ เศรษฐกิจ(%)	1.8	5.3	6.7	6.1	3.3		

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (2549)

ตารางที่ 2 ปริมาณการใช้พลังงานจำแนกตามภาคเศรษฐกิจ

(หน่วย: ร้อยละ)

สาขา	2543	2544	2545	2546	2547
เกษตรกรรม	5.8	5.7	5.7	5.9	5.7
เหมืองแร่	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
อุตสาหกรรมการผลิต	33.9	34.2	35.3	35.5	35.9
การก่อสร้าง	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
บ้านอยู่อาศัย	15.6	15.1	14.9	14.5	14.4
ธุรกิจการค้า	6.5	6.9	6.6	6.4	6.3
การขนส่ง	37.7	37.6	37.1	37.2	37.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

ที่มา: กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (2547)

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตการณ์น้ำมัน 2 ครั้ง คือ ช่วงที่ 1 ในปี พ.ศ. 2515 – 2516 และช่วงที่ 2 ในปี พ.ศ. 2521 – 2522 โดยวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในช่วงของสงครามอาหรับ-อิสราเอล ซึ่งส่งผลทำให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกเพิ่มขึ้นจาก 2.54 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ในปี พ.ศ. 2515 เป็น 3.2 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ในปี พ.ศ. 2516 และ 10.34 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ในปี พ.ศ. 2517 ดังตารางที่ 1 เมื่อราคาน้ำมันในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้นผนวกกับการปรับตัวสูงขึ้นของราคาวัตถุดิบนำเข้าจากต่างประเทศตามต้นทุนการผลิตสินค้าทั่วโลก ผลที่ตามมาคือ ระดับราคาสินค้าภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น โดยอัตราเงินเฟ้อของไทยได้พุ่งสูงขึ้นจากร้อยละ 4.9 ในปี พ.ศ. 2515 เป็นร้อยละ 15.6 และร้อยละ 24.4 ในปี พ.ศ. 2516 – 2517 ตามลำดับ ส่งผลให้กำลังซื้อของผู้บริโภคต่ำลงและ ทำให้การบริโภคและการลงทุนภายในประเทศชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง เมื่อประกอบกับการส่งออกของไทยที่ชะลอตัวลงตามความซบเซาของภาวะเศรษฐกิจโลก จึงมีผลทำให้อัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจไทยลดลงอย่างมากจากร้อยละ 9.9 ในปี พ.ศ. 2516 เหลือร้อยละ 4.3 และร้อยละ 4.9 ในปี พ.ศ. 2517 – 2518 ตามลำดับ นอกจากนี้ การลงทุนจากต่างประเทศในขณะนั้นค่อนข้างซบเซา เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับเสถียรภาพทาง การเมืองภายในประเทศ ซึ่งเป็นช่วงแห่งการเรียกร้องประชาธิปไตยและมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง

ในช่วงของวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 ราคาน้ำมันในตลาดโลกได้เพิ่มขึ้นจาก 13.2 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ในปี พ.ศ. 2520 เป็น 40.00 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ในปี พ.ศ. 2523 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจรุนแรงกว่าวิกฤตการณ์ในครั้งแรก เนื่องจากเป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกมีความซบเซา ประกอบกับเกิดภาวะตกต่ำของราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลก ซึ่งแตกต่างจากช่วงวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 ที่ราคาสินค้าเกษตรอยู่ในระดับสูง วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2 นี้ ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง และทำให้การค้าขายระหว่างประเทศตกอยู่ในภาวะชะงักงัน การชะลอตัวของภาวะการค้าโลกได้ส่งผลกระทบต่อการส่งออกของไทย ในขณะที่การนำเข้าผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมได้เพิ่มสูงถึงร้อยละ 31 ของมูลค่านำเข้ารวม ส่งผลให้ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดทวีความรุนแรงมากขึ้น ทุนสำรองระหว่างประเทศลดลงอย่างต่อเนื่องเหลือเพียง 3.9 เดือนของมูลค่านำเข้าต่างจากวิกฤตการณ์น้ำมันในครั้งที่ 1 ซึ่งมีทุนสำรองระหว่างประเทศสูงถึงประมาณ 9 เดือนของมูลค่านำเข้า ภาวะที่ราคาน้ำมันและต้นทุนการนำเข้าวัตถุดิบเพิ่มสูงขึ้น ได้ส่งผลให้อัตราเงินเฟ้อของไทยพุ่งขึ้นสู่ระดับร้อยละ 9.9 ในปี พ.ศ. 2522 และร้อยละ 19.7 ในปี พ.ศ. 2523 ระดับการใช้จ่ายของผู้บริโภคและการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนภายในประเทศจึงชะลอตัวลง

ส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยลดต่ำลงจากร้อยละ 10.4 ในปี พ.ศ. 2521 เหลือร้อยละ 5.3 และร้อยละ 5.8 ในปี พ.ศ. 2522 – 2523 ตามลำดับ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2548)

จากวิกฤตการณ์น้ำมัน 2 ครั้ง จะเห็นได้ว่าราคาน้ำมันในตลาดโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ได้กระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและการลงทุนชะงัก การส่งออกชะลอตัวลง ในขณะที่การนำเข้าเร่งตัวขึ้นตามราคาน้ำมันในตลาดโลกและราคาวัตถุดิบนำเข้าที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้นภายใต้สถานการณ์ในปัจจุบันที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกมีระดับราคาที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

โดยสาเหตุของการที่ราคาน้ำมันดิบปรับตัวสูงขึ้นนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทย (รายงานแนวโน้มเงินเฟ้อ, 2547) ได้สรุปว่าเกิดจากปัจจัยพื้นฐานทั้งแรงกดดันด้านอุปทานและแรงกดดันอุปสงค์ ปัจจัยด้านจิตวิทยา และปัจจัยด้านเทคนิค ดังนั้น รัฐบาลจึงได้มีมาตรการตรึงราคาขายปลีกน้ำมันผ่านการชดเชยของกองทุนน้ำมันเชื้อเพลิงให้กับผู้ค้าน้ำมัน โดยเริ่มมีการชดเชยราคาน้ำมันขายปลีกเบนซินออกเทน 91 เบนซินออกเทน 95 และดีเซลหมุนเร็ว ในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2547 มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การบรรเทาผลกระทบของภาวะราคาน้ำมันสูงต่อระบบเศรษฐกิจ ทำให้ราคาขายปลีกภายในประเทศต่ำกว่าราคาที่เหมาะสม ซึ่งผลจากการประกาศตรึงราคาน้ำมันภายในประเทศในช่วงที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจไทยไม่ได้รับผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันในตลาดโลก ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาความเสถียรภาพภายในประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ภาระของการชดเชยราคาน้ำมันเชื้อเพลิงภายในประเทศได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉลี่ยวันละ 167.47 ล้านบาท ในช่วงมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2548 โดยมีมูลค่าของการชดเชยราคาน้ำมันเชื้อเพลิงสูงสุดเฉลี่ยวันละ 320.99 ล้านบาท ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2547 และมีภาระของการชดเชยสะสม ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2548 เท่ากับ 90,274.52 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)

ตารางที่ 3 ผลกระทบของวิกฤตการณ์น้ำมัน ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2

	วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 1			วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ 2		
	2516	2517	2518	2521	2522	2523
อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)	9.90	4.30	4.90	10.40	5.30	5.80
อัตราเงินเฟ้อ (%)	15.60	24.40	5.20	7.90	9.90	19.70
ดุลบัญชีเดินสะพัด (% ต่อ GDP)	-0.50	-0.60	-4.10	-4.80	-7.20	-6.40
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (%)				12.00	14.50	16.50
สถานการณ์ปี 2543-2548						
	2543	2544	2545	2546	2547	2548
อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (%)	4.80	2.20	5.30	6.90	6.10	3.30
อัตราเงินเฟ้อ (%)	1.60	1.60	0.70	1.80	2.70	2.80
ดุลบัญชีเดินสะพัด (% ต่อ GDP)	7.60	5.40	5.50	5.60	4.50	-
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (%)	7.50-	7.00-	6.50-	5.50-	5.50-	5.50-
	8.25	7.50	7.00	5.75	5.75	5.75

ที่มา: สรุปรายงานแนวโน้มเงินเฟ้อของธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

ตารางที่ 4 มูลค่าการนำเข้าพลังงาน

ชนิด	(หน่วย: ล้านบาท)					
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
						(ม.ก.-ธ.ค.)
น้ำมันดิบ	284,373	286,953	346,057	486,627	644,933	753,783
น้ำมันสำเร็จรูป	28,522	25,817	30,735	41,533	55,680	60,253
ก๊าซธรรมชาติ	30,559	35,073	42,635	46,053	62,827	77,843
ถ่านหิน	7,489	7,872	9,370	12,275	15,422	18,896
ไฟฟ้า	4,701	4,474	4,159	5,659	7,114	8,369
รวม	355,645	360,189	432,956	592,148	785,976	919,144

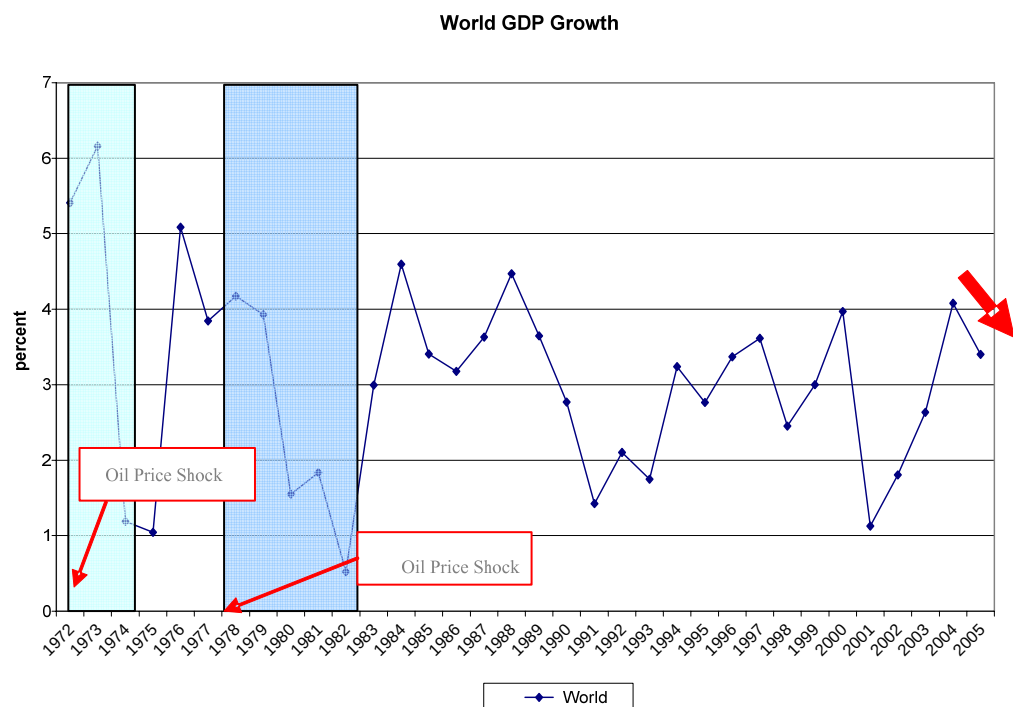
ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (ข้อมูลล่าสุด 12 กุมภาพันธ์ 2550)

ตารางที่ 5 รายงานสรุปเครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจมหภาคของไทย

รายการ	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548
1. จำนวนประชากร (ล้านคน)	61.80	61.88	62.31	62.80	63.08	61.97	62.42
2. อัตราการขยายตัว ทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ)	4.4	4.8	2.2	5.3	7.1	6.3	4.5
3. ผลิตภัณฑ์							
3.1 ผลิตภัณฑ์	2,872.0	3,008.4	3,073.6	3,237.0	3,468.2	3,685.9	3,851.3
มวลรวมประเทศ ณ ราคาคงที่ ปี 2531 (พันล้านบาท)							
3.2 ผลิตภัณฑ์	4,637.1	4,922.7	5,133.5	5,450.6	5,917.4	6,489.8	7,087.7
มวลรวมประเทศ ณ ราคาปัจจุบัน (พันล้าน บาท)							
3.3 รายได้ต่อหัว	72,981	77,863	80,558	84,919	91,216	99,127	106,816
(บาท/คน/ปี)							
4. อัตราเงินเฟ้อ							
4.1 ดัชนีราคา	96.2	97.8	99.4	100.0	101.8	104.6	109.3
ผู้บริโภคทั่วไป (2545=100)							
(%การเปลี่ยนแปลง)	0.3	1.6	1.6	0.7	1.8	2.7	4.5
4.2 ดัชนีราคา	97.6	98.4	99.6	100.0	100.2	100.6	102.2
ผู้บริโภคพื้นฐาน (2545=100)							
(%การเปลี่ยนแปลง)	1.8	0.7	1.3	0.4	0.2	0.4	1.6
6. การเงิน							
6.1 M2(พันล้าน)	4,854.7	5,032.7	5,243.6	5,378.9	5,641.8	5,948.4	6,438.9
6.2 อัตรา	8.25-	7.50-	7.00-	6.50-	5.50-	5.50-	6.50-
ดอกเบี้ย MLR	8.50	8.25	7.50	7.00	5.75	5.75	6.75
7. อัตราแลกเปลี่ยน	37.80	40.20	44.50	43.00	41.50	40.30	40.30
บาท: ดอลลาร์ สหรัฐ.							

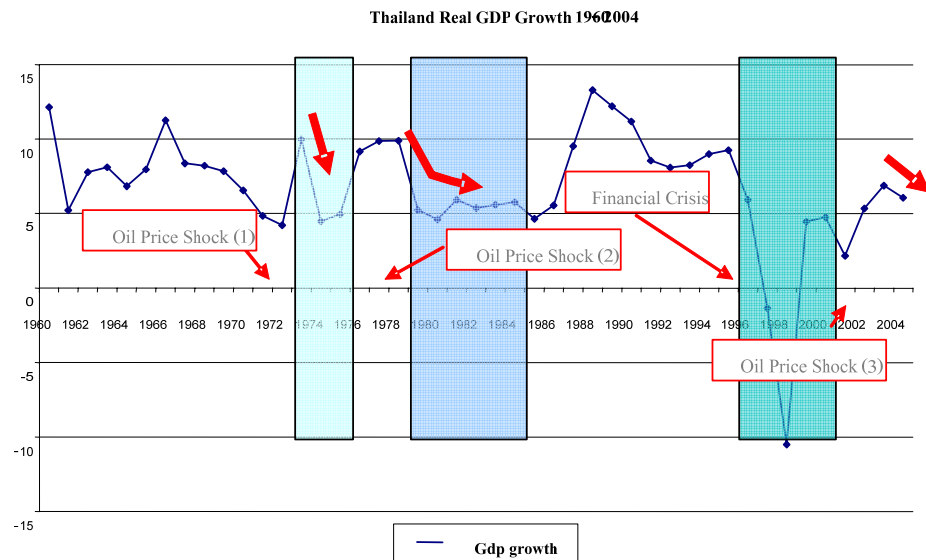
ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2548)

ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียและรวมถึงประเทศไทยด้วยเริ่มมีการฟื้นตัวอย่างเห็นได้ชัด ดังข้อมูลในตารางที่ 5 จะเห็นว่าในปี พ.ศ. 2545 เศรษฐกิจไทยเริ่มกลับมามีอัตราการขยายตัวเป็นบวกอีกครั้งหนึ่งในอัตราร้อยละ 5.3 ขณะที่ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นี้ ทำให้คาดว่าความผันผวนของราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกนี้ จะเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากการคาดการณ์ว่าการเปลี่ยนแปลงในราคาน้ำมันจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะของประเทศผู้นำเข้าน้ำมัน ความเป็นห่วงที่สำคัญคือการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน ซึ่งผลกระทบของราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้นจะมีทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงนั้นจะทำให้ต้นทุนการผลิตและการขนส่งเพิ่มขึ้น จะทำให้ผู้บริโภคต้องจ่ายค่าน้ำมันเพิ่มขึ้น และเหลือเงินจับจ่ายสินค้าอื่นน้อยลง ส่งผลให้การบริโภคภาคเอกชนลดลงด้วย ขณะที่ในทางอ้อมนั้น เมื่อต้นทุนการผลิตและการขนส่งเพิ่มขึ้นดัชนีราคาสินค้าทั่วไปและอัตราเงินเฟ้อจะปรับตัวสูงขึ้นตาม



ภาพที่ 1 การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโลกในช่วงปี ค.ศ. 1972 - 2005 (พ.ศ. 2515 - 2548)

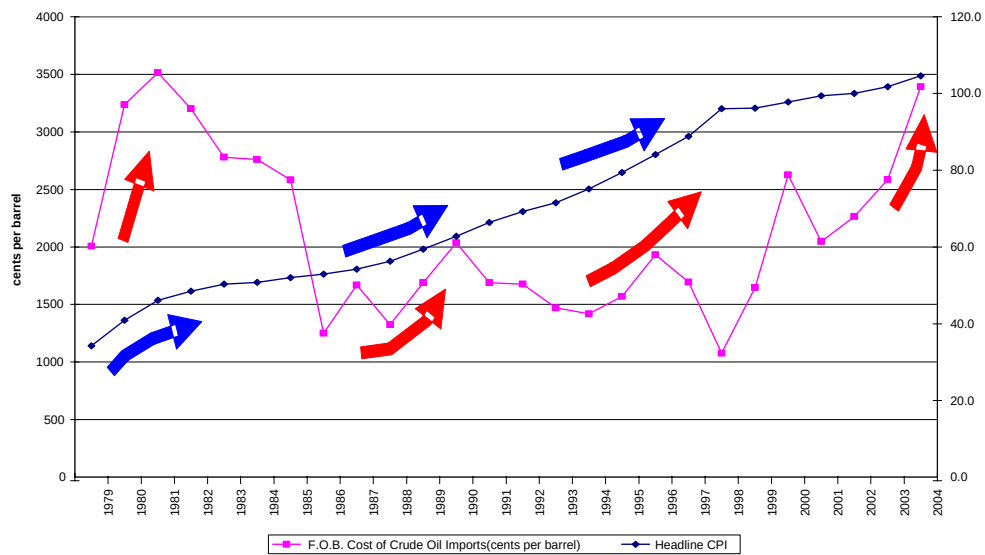
ที่มา: ธนาคารโลก (2549)



ภาพที่ 2 การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศไทย

ในช่วงปี ค.ศ. 1960 - 2004 (พ.ศ. 2503 - 2547)

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2549)



ภาพที่ 3ราคาน้ำมันดิบและอัตราเงินเฟ้อ (Headline CPI) ของประเทศไทย

ในช่วงปี ค.ศ. 1979 - 2004 (พ.ศ. 2522 - 2547)

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2549)

จากภาพที่ 1 แสดงผลกระทบของวิกฤติราคาน้ำมันต่อเศรษฐกิจโลกนั้น โลกส่วนได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์ราคาน้ำมัน ดังจะเห็นได้จากช่วงที่เกิดวิกฤติน้ำมันนั้น การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโลกลดลงอย่างชัดเจน ส่งผลสำคัญต่อการขยายตัวของเศรษฐกิจโลก

จากภาพที่ 2 การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยนับได้ว่าอยู่ในอัตราที่สูงอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี 1960 เป็นต้นมา อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทยโดยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 6 - 7 ต่อปี จากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่าช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 นั้น อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจประเทศไทยแทบจะไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี

อย่างไรก็ตามข้อสังเกตว่า เมื่อใดก็ตามที่เกิดวิกฤติราคาน้ำมันโดยเฉพาะช่วงปี 1972 - 1973 และ 1978 - 1979 จะพบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทยนั้นเจริญเติบโตในอัตราที่ลดลงมาก โดยเฉพาะในช่วงประมาณ 2 - 4 ปีหลังจากวิกฤติน้ำมัน (ภาพที่ 2) เศรษฐกิจไทยช่วงปี 1973 ซึ่งได้รับผลกระทบจากวิกฤติราคาน้ำมันลดลงจากร้อยละ 10 ในปี 1972 เหลือเพียงร้อยละ 4.7 ในปี 1973 และร้อยละ 5 ในปี 1974 นอกจากนี้ ภายหลังจากวิกฤติน้ำมันในปี 1978 - 1979 การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจลดลงอย่างมากเช่นกัน และส่งผลต่อเนื่องอีกหลายปี

จากภาพที่ 2 วิกฤติการณ์น้ำมันครั้งใหม่ซึ่งก่อตัวตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา ราคาน้ำมันได้เพิ่มสูงขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2004 ที่พุ่งไปแตะระดับสูงสุดในประวัติศาสตร์ อันเนื่องมาจากความต้องการใช้น้ำมันของตลาดโลกรวมทั้งจากประเทศจีนเพิ่มสูงขึ้นมาก ประกอบกับสถานการณ์ไม่สงบในตะวันออกกลางและการเก็งกำไรในตลาด NYMEX ของบรรดา Hedge Fund นับได้ว่าเป็นช่วงวิกฤติราคาน้ำมันอีกครั้ง ซึ่งผลกระทบเริ่มส่อเค้าบ้างแต่ยังไม่ชัดเจน โดยจะเห็นได้จากอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่ค่อยๆ ชะลอตัวลง

นอกจากนี้ ราคาน้ำมันดิบที่ผันผวนยังส่งผลกระทบต่อภาวะเงินเฟ้อ จากภาพที่ 3 แสดงราคาน้ำมันดิบกับอัตราเงินเฟ้อในประเทศไทย แม้จะไม่เคลื่อนไหวในทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจน (ภาพที่ 3) เมื่อราคาน้ำมันเพิ่มขึ้นอย่างมาก็จะทำให้อัตราเงินเฟ้อในประเทศไทยสูงขึ้นด้วย เหตุผลหนึ่งของความไม่ชัดเจนของความสัมพันธ์อาจเนื่องมาจากการแทรกแซงราคาน้ำมันดิบของรัฐบาล ทำให้ราคาน้ำมันที่สูงขึ้นไม่ได้สะท้อนออกมาผ่านทาง Consumer Price Index อย่างแท้จริง

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าการที่ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกเปลี่ยนแปลงนั้นจะส่งผลกระทบต่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิงในประเทศไทย และส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีต่อภาวะเงินเฟ้อและการบริโภคภาคเอกชนของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์ราคาน้ำมัน โครงสร้างระบบราคาน้ำมัน และความสำคัญของพลังงานประเภทน้ำมันที่มีต่อเศรษฐกิจไทย และแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอันมีสาเหตุมาจากความผันผวนของราคาน้ำมัน
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีต่อภาวะเงินเฟ้อของประเทศไทย
3. เพื่อผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีต่อการบริโภคภาคเอกชนของประเทศไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ราคาน้ำมัน โครงสร้างระบบราคาน้ำมัน และความสำคัญของพลังงานประเภทน้ำมันที่มีต่อเศรษฐกิจไทย และทราบถึงผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีต่อภาวะเงินเฟ้อและการบริโภคภาคเอกชนของประเทศไทย เพื่อที่ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ประกอบการดำเนินนโยบายทางด้านพลังงานต่างๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอันมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาน้ำมันรวมทั้งทราบแนวทางการลดผลกระทบของปัญหาราคาน้ำมันผันผวน และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาเป็นการวิเคราะห์ถึงผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีต่อภาวะเงินเฟ้อและการบริโภคภาคเอกชนของประเทศไทย ภาวะเงินเฟ้อในการศึกษาครั้งนี้ จะศึกษาผ่านตัวแปรการเปลี่ยนแปลงดัชนีราคาผู้บริโภคหรือระดับราคาสินค้าทั่วไป และทำการศึกษาระดับราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพของประชาชน โดยข้อมูลที่จัดเก็บเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (secondary

data) รายไตรมาสในช่วงตั้งแต่ไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2536 จนถึงไตรมาสแรกของปีพ.ศ. 2549 ในการประมาณค่าสมการถดถอยเป็นช่วงเวลา 14 ปี (จำนวน 53 ไตรมาส) โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมดเป็นข้อมูลทุติยภูมิซึ่งได้จากแหล่งข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย และสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน กระทรวงการคลัง เป็นต้น

วิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้จะใช้ข้อมูลทุติยภูมิในรูปแบบอนุกรมเวลา (time series data) ในช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2536 - ไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2549 ระยะเวลา 53 ไตรมาส ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับราคาน้ำมัน และระบบราคาน้ำมันที่ใช้ในประเทศไทย จากสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเบื้องต้น และเครื่องใช้ส่วนตัวแปรเศรษฐกิจต่าง ๆ จากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน กระทรวงการคลัง เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา และเชิงปริมาณ ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จะเป็นการอธิบายถึงโครงสร้างราคาน้ำมันที่ใช้ในประเทศไทย และสถานการณ์ราคาน้ำมันของประเทศไทย รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์น้ำมัน

2.2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (quantitative analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 เป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาประมวลโดยอาศัยเครื่องมือทางสถิติ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรจากแบบจำลองเงินเฟ้อ และแบบจำลองการบริโภคภาคเอกชน ที่สร้างโดยวิธีการทางเศรษฐมิติและเศรษฐศาสตร์มหภาค ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดธรรมดา (Ordinary Least Square: OLS) และทดสอบสมการในแต่ละสมการด้วยค่าทางสถิติ เช่น ค่า t-statistics ค่า coefficient of determination ค่า R-Square และค่า Adjusted R-Square รวมทั้งค่า Durbin-Watson (D.W.) และทำการวิเคราะห์ถึงขนาดของความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ เพื่อศึกษาผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงต่อภาวะเงินเฟ้อและการบริโภคภาคเอกชนของประเทศไทย โดยอาศัยวิธีการคำนวณค่าจากค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลอง

นิยามศัพท์

น้ำมันดิบ หมายถึง น้ำมันที่ประกอบไปด้วยสารไฮโดรเจนและคาร์บอน ซึ่งเรียกว่า สารไฮโดรคาร์บอนเป็นส่วนมาก และมีสารอื่น ๆ ประกอบเข้ามาด้วยอีก เช่น อโลหะ ได้แก่ ไนโตรเจน ออกซิเจน และกำมะถัน เป็นต้น และสารอโลหะ ได้แก่ วานาเดียม เหล็ก นิกเกิล เป็นต้น

ราคาน้ำมันดิบ หมายถึง ราคาน้ำมันดิบที่ตลาดต่าง ๆ ที่ประเทศไทยนำเข้า

ราคาน้ำมันดิบเบรนท์ ชื่อน้ำมันดิบที่ผลิตจากบริเวณในแถบทะเลเหนือ ในแถบยุโรป

ราคาน้ำมันดิบคูไบ หมายถึง ชื่อน้ำมันดิบที่ผลิตจากรัฐคูไบ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ราคาน้ำมันดิบโอมาน หมายถึง ชื่อน้ำมันดิบที่ผลิตจากประเทศโอมาน

ราคาน้ำมันดิบทาปีส หมายถึง ชื่อน้ำมันดิบที่ผลิตจากประเทศมาเลเซีย

ราคาน้ำมันดิบ WTI หมายถึง ชื่อน้ำมันดิบที่ผลิตจากรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา

Crude Oil หมายถึง น้ำมันดิบ

Refined Oil หมายถึง น้ำมันสำเร็จรูป

ปริมาณการผลิตน้ำมัน หมายถึง ปริมาณการผลิตน้ำมันของกลุ่มโอเปก

พลังงานเชิงพาณิชย์ หมายถึง พลังงานประเภทน้ำมันดิบ ก๊าซธรรมชาติ คอนเดนเสท ผลิตภัณฑ์น้ำมันสำเร็จรูป ไฟฟ้าจากพลังน้ำและถ่านหิน/ลิกไนต์

โอเปก หรือ OPEC (Organization of Petroleum Exporting Countries) หมายถึง องค์การของประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าส่งออกก่อตั้งในเดือนกันยายน พ.ศ. 2503 มีสมาชิกแรกเริ่ม 5 ประเทศ คือ อิรัก อิหร่าน คูเวต เวเนซุเอลา และซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นประเทศผู้เป็นเจ้าของบ่อน้ำมัน รวมตัวกันเพื่อรวมอำนาจต่อรองกับบริษัทผู้ผลิตน้ำมัน ปัจจุบันองค์การประเทศผู้ส่งออกน้ำมันดิบ ประกอบด้วยสมาชิก 11 ประเทศ คือ แอลจีเรีย อินโดนีเซีย อิหร่าน อิรัก คูเวต ลิเบีย ไนจีเรีย กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และเวเนซุเอลา

OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ประกอบด้วยสมาชิก 30 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม แคนาดา เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมัน กรีซ ไอร์แลนด์ อิตาลี ญี่ปุ่น ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ โปรตุเกส สเปน สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ ตุรกี สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก สาธารณรัฐเชค ไอร์แลนด์ อังกฤษ เกาหลี โปแลนด์ สาธารณรัฐสโลวัก

น้ำมันเชื้อเพลิง หมายถึง ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมที่ได้จากการกลั่นน้ำมันดิบ ในการศึกษาครั้งนี้ น้ำมันเชื้อเพลิง หมายถึง น้ำมันเบนซินออกเทน 91 น้ำมันเบนซินออกเทน 95 และน้ำมันดีเซล

ราคาน้ำมันเชื้อเพลิง หมายถึง ค่าเฉลี่ยราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงของประเทศไทย แบ่งประเภทน้ำมันเชื้อเพลิงของไทยออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ น้ำมันเบนซินออกเทน 91 น้ำมันเบนซินออกเทน 95 และน้ำมันดีเซลหมุนเร็ว

ภาวะเงินเฟ้อ หมายถึง การเพิ่มสูงขึ้นของระดับราคาสินค้าภายในประเทศ ซึ่งวัดจากการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภคภายในประเทศ (Consumer Price Index: CPI) สร้างขึ้นจาก

ราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการครองชีพ รายการสินค้าเหล่านี้ได้จากการสำรวจรายได้ และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนหรือการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม ดัชนีราคาผู้บริโภคจะครอบคลุมราคาสินค้าอุปโภค โดยไม่ได้ครอบคลุมถึงสินค้าประเภททุน ในการศึกษาผลกระทบของราคาน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีต่ออัตราเงินเฟ้อและการบริโภคภาคเอกชนในครั้งนี้ โดยศึกษาจากค่าดัชนีราคาสินค้าผู้บริโภคหรือระดับราคาสินค้าทั่วไป

การบริโภคภาคเอกชน หมายถึง มูลค่าการบริโภคที่เกิดขึ้นของเอกชนทั้งหมด (Private consumption)

ปริมาณเงินตามความหมายกว้าง (M2) หมายถึง สินทรัพย์ทางการเงินที่เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน และเป็นสินทรัพย์ทางการเงินที่ให้ผลตอบแทน และสามารถเปลี่ยนเป็นเงินที่ใช้เป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนได้โดยง่าย โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือหากมีก็เป็นเพียงส่วนน้อยซึ่ง M2 ประกอบด้วย ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ในมือของภาคเอกชนที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์ เงินฝากเพื่อเรียกของภาคเอกชนที่ธนาคารพาณิชย์ เงินฝากประจำ และเงินฝากออมทรัพย์

อัตราดอกเบี้ย MLR (Minimum Lending Rate หรือ Minimum Loan Rate) หมายถึง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้แบบมีระยะเวลาที่ธนาคารพาณิชย์เรียกเก็บจากลูกค้ารายใหญ่ชั้นดี